

1.2 Китай - США в інтеграційних процесах Азійсько-Тихоокеанського регіону

Країни Азії та Тихого океану - Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР), провідними силами якого виступають, перш за все, США та Китай, наполегливо працювали над розширенням регіональної інтеграції протягом декількох останніх десятиліть з метою використання переваг для можливого спільного процвітання, стабільності та стійкості у майбутньому. Однак, прогрес країн був нерівномірним, а інтеграція регіону досі знаходиться на стадії розвитку та формування

Активізація інтеграційних процесів в АТР, а також провідна участь в цих процесах Китаю і США, обумовили підвищений інтерес до цієї теми у наукових та дослідницьких колах як в Україні, так і в інших країнах світу.

Українські науковці зосереджують свої зусилля на дослідженні ролі Східної Азії та Азійсько-Тихоокеанського регіону у зовнішній політиці США у контексті механізмів співпраці США з інтеграційними об'єднаннями регіону, зокрема й через діалог США-АСЕАН (Східна Азія у зовнішній політиці США (1989-2013 рр.): монографія / Н.Д.Городня. – К.: «Прінт-Сервіс», 2014. С. 286-335; Дужа І.А. Еволюція політики США в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Біла Церква: ДНВЗ «БНАУ», 2018.198 с., Левитська-Доба Є. О. Політика США та КНР в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. автореф. дис. к. політ. наук 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці. 2021. 18с.). Також в полі зору українських дослідників перебуває й аналіз особливостей зовнішньої політики Китаю у регіоні в контексті просування ним власних інтеграційних регіональних форматів (див.: Таран М. Регіональні виміри та глобальна проекція «м'якої сили»: зовнішня політика Китаю на початку ХХІ ст. Колективна монографія. – К., Інститут сходознавства НАН України, 2012. С.108-121.; Олійник О.М. Китай в «Азійському столітті»: геополітичний вимір, глобальна економічна стратегія, регіональний вимір. Історичний розвиток

глобальної периферії як чинник трансформації сучасної світової системи: зб. наук. праць. НАН України, Держ. установа «Ін-т всесвіт. історії НАН України», Ін-т Конфуція, Київ. нац. лінгвіст. ун-т. Відп. Ред. О.І. Лукаш. К.: 2016. С. 104-128).

Вивченню інтеграційних процесів в АТР надається підвищений інтерес у науково-дослідницьких колах США. Така ситуація зумовлена наступними факторами: АТР як зона постійних, традиційних інтересів США; зростаюча роль АТР у світових процесах; посилення участі Китаю в інтеграційному розвитку регіону. Серед значної кількості публікацій, присвячених цьому колу питань, варто зазначити статтю Кевіна Руда «Десятиліття небезпечного життя: вплив стратегічної конкуренції США і Китаю на Азію». В статті представлено аналіз перспектив розвитку АСЕАН та майбутня траєкторія відносин між США і Китаєм у найближче десятиліття, яке світ визнає як десятиліття Азії. Також доведено, що створення єдності АСЕАН ніколи не було легким, але в наш час воно постає найважливішим завданням. Автор звертає увагу на те, що адміністрації Д. Байдена доцільно зробити центральну роль АСЕАН та досягнення її єдності основними напрямками сучасної стратегії США в Індійсько-Тихоокеанському регіоні. Також автором висловлюється думка, що в найближче десятиліття структурна напруга між Сполученими Штатами та Китаєм буде зростати, а конкуренція посилюватиметься (див.: Kevin Rudd. The Decade of Living Dangerously: The Impact of U.S. - China Strategic Competition on Asia. *China: An International Journal*. Vol. 19, № 2, May 2021. P. 154-163. URL: <https://asiasociety.org/policy-institute/decade-living-dangerously-impact-us-china-strategic-competition-on-asia>).

Заслуговує на увагу звіт під назвою Майбутнє Індійсько-Тихоокеанського регіону з точки зору перспективи Південно-Східної Азії, підготовлений групою дослідників Центру міжнародних стратегічних досліджень, серед яких: Майкл Грін, Емі Сірайт, Патрік Бьюкан, Браян Гардінг, Кім Май Тран, Бенджамін Римленд, Андрейка Наталєгава. В цих дослідженнях автори проаналізували стратегічне протистояння в регіоні Південно-Східної Азії між Китаєм і США, а також вплив інших ключових країн на розвиток регіону, зокрема Індії, Японії та

Австралії. В звіті зазначено, що учасники АСЕАН стурбовані протистоянням між Китаєм та США, проте більше занепокоєння вони вбачають в нетрадиційних безпекових та економічних загрозах. Демократичні цінності, верховенство права та ефективне урядування розглядаються елітами зазначених країн в якості важливих передумов для стабільності та процвітання регіону. На думку авторів, незважаючи на великий вплив Китаю та Сполучених Штатів, а також інших ключових регіональних держав, таких як Японія, Індія і Австралія, у Південно-Східній Азії, країни Південно-Східної Азії самі будуть формувати розвиток власного регіону. Проте враховуючи, що регіон продовжує залишатися надзвичайно відкритим, спостерігатиметься глибоке залучення сторонніх сил, які також матимуть вплив (див.: Michael Green, Amy Searight, Patrick Buchan, Brian Harding, Kim Mai Tran, Benjamin Rimland, Andreyka Natalegawa. *The Future of the Indo-Pacific from a Southeast Asia Perspective*. URL: <https://www.csis.org/analysis/powers-norms-and-institutions-future-indo-pacific-southeast-asia-perspective>).

Традиційно вивченням історичних процесів, що відбуваються в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, займаються російські наукові центри. В контексті досліджуваної теми варто згадати колективну монографію «Спільнота АСЕАН у сучасному світі», підготовлену авторським колективом науковців Інституту Далекого Сходу РАН, до складу якого увійшли Г.М. Локшин, Є.В. Кобелев, В.М. Мазирін. Ця колективна монографія присвячена підсумкам півстолітньої діяльності Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), її ролі у підтримці миру, безпеки та співробітництва в регіоні, актуальним проблемам та перспективам її зміцнення та розвитку. У монографії показано особливості інтеграційного процесу у регіоні на фоні потужного підйому Китаю, спроб США зберегти позиції в регіоні та посиленого суперництва між великими державами у боротьбі за вплив в Азії. Авторами також проаналізовано комплекс протиріч у Південно-Східній Азії, насамперед, територіальні суперечки у Південно-Китайському морі та шляхи їх мирного політичного вирішення (див.: Сообщество АСЕАН в современном мире: монография / Г.М.

Локшин, Е.В. Кобелев, В.М. Мазырин. М.: ИД «ФОРУМ», 2019. 296 с.). За останні кілька десятиліть регіональна інтеграція прогресувала на різних етапах під впливом зміни уявлень та ставлення до глобалізації. У регіоні зберігаються розбіжності у питаннях економічної інтеграції. Лібералізація торгівлі та інвестицій набирає обертів, оскільки потенціал глобалізації для посилення економічного прогресу та підвищення рівня життя все більше визнається. Ця політика призвела до безпрецедентного економічного зростання та скорочення крайньої бідності в регіоні.

Регіональна співпраця та співробітництво в АТР довели свою перспективність. Після глобальної фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. традиційні експортні ринки країн регіону значною мірою були втрачені і останні були вимушені посилювати регіональну економічну співпрацю та інтеграцію. Це призвело до підвищення економічної активності у регіоні, в першу чергу через активізацію торгівлі та інвестицій. Якщо за період 2001-2005 рр. Північна Америка та Європейський Союз (ЄС) становили 61,5 % світового ВВП порівняно з 27,1 % для країн АТР, то через 10 років, у період 2011-2015 рр. частка АТР зросла до 36,1 %, тоді як частка Північної Америки та ЄС знизилася до 47,9 %. При ВВП у сумі 27,25 трлн дол. США, який швидко зростає, АТР знаходиться на шляху до того, щоб стати найважливішим ринком у світі, відкриваючи можливості для подальшого розширення торгівлі та інвестицій у самому регіоні [1].

Зростання протекціоністських настроїв в Європі та Північній Америці, рішення Великої Британії про вихід з Європейського Союзу та вихід США із Транс-Тихоокеанського партнерства, створюють нові виклики, але водночас і нові можливості для посилення співпраці та інтеграційних процесів в АТР.

У XXI столітті АТР став об'єктом уваги провідних країн світу, які виборюють право першості бути лідером в регіоні. У цей період також значно посилилась роль Китаю в світових процесах як на глобальному, так і на регіональному рівні. За роки політики реформ та відкритості Китай спромігся створити потужну економіку, накопичити значні валютні резерви, запровадити

дієву інноваційну систему та підготувати велику кількість науковців, які здатні генерувати нові ідеї та розробляти інноваційні товари. В нових економічних умовах, які сформувались після світової фінансової кризи 2008-2009 рр., Китай відчув, що здатен на більш вагомій здобутки не тільки у контексті власного економічного розвитку, а й на регіональному та глобальному рівнях.

Китайські лідери все частіше звертаються до світової спільноти з закликами до більш тісної взаємодії у вирішенні глобальних проблем. І в першу чергу вони звертаються до країн, що розвиваються, оскільки саме вони потребують зовнішньої допомоги, а відтак можуть підтримати Китай в схваленні його глобальних ініціатив. Більшість із таких ініціатив, які Китай запропонував світовому співтовариству, були озвучені китайськими лідерами саме в країнах, що розвиваються (зокрема ініціатива створення Морського Шовкового шляху XXI століття була проголошена в Індонезії).

На основі взаємодії з суміжними країнами Китай намагається прискорювати реалізацію стратегії створення вільної торгівлі, розширювати простір торговельно-інвестиційного співробітництва, формуючи тим самим нову архітектуру регіональної економічної інтеграції [2, С. 404]. У колі країн, що розвиваються, Китай намагається сформувати нове бачення щодо світового розвитку та системи світового управління. І робить це, в перше чергу, через сусідні країни. Азійсько-Тихоокеанській регіон є пріоритетною сферою інтересів Китаю, оскільки його лідери вважають, що АТР має стати самодостатнім регіоном, позбавленим зовнішнього управління, та здатним самостійно вирішувати власну долю.

Китайські лідери активно підтримують об'єднавчі зусилля та інтеграційні процеси в АТР. Китай від самого початку утворення Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) був активним прихильником формування цього об'єднання. На думку керівництва Китаю, розвиток співпраці з АСЕАН сприяє підтримці миру та стабільності у регіоні, а також вирішенню складних питань, зокрема питання спірних територій в Південно-Китайському морі. З метою посилення співпраці між Китаєм та АСЕАН були розроблені нові форми

співпраці, зокрема: саміт Китай-АСЕАН, саміт АСЕАН+3, регіональний форум АСЕАН, зустрічі міністрів оборони АСЕАН+ та інші. Китай та АСЕАН розробляють програму Бачення стратегічного партнерства Китай-АСЕАН до 2030 р. для того, щоб поглибити взаємовигідну торгівлю та різнобічне співробітництво з сусідніми країнами, спільно вирішувати схожі соціальні проблеми.

Важливим напрямом реалізації підтримки інтеграційних процесів в АТР стало приєднання Китаю в 1991 р. до форуму Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС). Китай вже уклав низку угод про вільну торгівлю з окремими країнами та регіональними організаціями, зокрема: угоду про вільну торгівлю та всебічне регіональне економічне партнерство між Китаєм та АСЕАН (2010 р.), угоду про вільну торгівлю між Китаєм та Південною Кореєю, угоду про вільну торгівлю між Китаєм, Японією та Південною Кореєю. Підписання зазначених угод суттєво спростило умови торгівлі, а також сприяло збільшенню її обсягів в регіоні. Нарешті, в листопаді 2016 р. в Лімі була прийнята Лімська декларація зон вільної торгівлі в АТР, що надала нової життєвої енергії цьому процесу.

На саміті виконавчих керівників АТЕС, що відбувся 5-11 листопада 2014 р. у Пекіні, Голова КНР Сі Цзіньпін виступив з промовою, в якій представив нове бачення щодо перспектив країн АТР. Він виокремив найбільш важливі аспекти для майбутнього АТЕС: поглиблення регіональної економічної інтеграції; сприяння інноваційному розвитку, економічним реформам та зростанню; посилення всебічного розвитку інфраструктури. Китай став ініціатором так званої Азійсько-Тихоокеанської мрії, спрямованої на підтримку стабільних, дружніх та партнерських відносин із сусідніми країнами, з метою формування атмосфери довіри та порозуміння. Пропонуючи ініціативу Азійсько-Тихоокеанської мрії, Сі Цзіньпін виокремив низку спільних завдань, які сторони мають виконати заради побудови Азійської спільноти: по-перше, спільно сформуванню уявлення про розвиток; по-друге, спільно протидіяти викликам на світовому рівні; по-третє, спільно затвердити платформу для

співробітництва; по-четверте, разом сприяти загальному розвитку в регіоні [3, С. 652].

Не менш амбіційні плани щодо АТР ставить й інша тихоокеанська країна - США, які залишаються найбільшою економікою в світі і вважають АТР зоною реалізації своїх власних зовнішньополітичних інтересів. США істотно вплинули на деколонізацію регіону, а також надали підтримку в створенні демократичних політичних інститутів в країнах АТР. США вважають, що вони відіграли ключову роль у звільненні країн регіону, в тому числі і Китаю, від японського колоніалізму під час Другої світової війни. Підтвердженням важливості АТР для США стало започаткування у 1977 р. діалогу між США та Асоціацією держав Південно-Східної Азії (АСЕАН). Спочатку сторони обмінювались думками щодо політичних питань та безпеки. Пізніше було зроблено акцент на практичній співпраці у сфері торгівлі, доступу до ринків та капіталу, передачі технологій, розвитку енергоресурсів, судноплавства та продовольчої безпеки.

Сполучені Штати бачили ХХІ століття тихоокеанським і прагнули відігравати роль провідної тихоокеанської країни та брати активну участь в об'єднувачих процесах в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Тож ще у 1989 р. США підтримали ініціативу прем'єр-міністра Австралії Б. Хоупа щодо створення міжурядового форуму Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС), до складу якого увійшли 12 держав. З часом склад форуму зріс до 21 країни-учасниці, включаючи Китай, який приєднався до форуму в 1991 р. Діяльність форуму втілюється у реалізації наступних першочергових напрямів співробітництва: підтримка економічного зростання країн регіону; зміцнення багатосторонньої системи торгівлі з урахуванням посилення економічної взаємозалежності економік-учасниць; ліквідація обмежень щодо пересування між країнами товарів, послуг, капіталів, технологій і робочої сили відповідно до міжнародних стандартів.

У виступі перед нью-йоркським Азійським товариством 12 листопада 1991 р. президент Дж. Буш-старший зазначав, що майбутнє американської нації

пов'язане з Азією як регіоном, який стрімко зростає [4, С. 59]. Проте у той період АТР не був головним пріоритетом зовнішньої політики США, хоча на початку 1990-х років Китай вже був лідером економічного розвитку, демонструючи найвищі в світі показники економічного зростання (на той час США не вбачали загрози своєму лідерству в регіоні АТР з боку Китаю). Дж. Буш-старший позитивно ставився до Китаю і в основі його політики щодо цієї держави була стратегія широкого залучення Китаю. Основна увага зовнішньої політики США в АТР зосереджувалася на стримуванні зростаючої ролі Японії в регіоні та запровадження запобіжних цьому заходів. США також були прихильниками розвитку торгівлі та інвестицій в АТР задля посилення своєї присутності в регіоні.

З приходом до влади в США адміністрації Б. Клінтона зовнішня політика щодо АТР докорінно змінилась. США визнали АТР провідною сферою своєї зовнішньополітичної діяльності. Президенту Б. Клінтону належала ідея створення Нової тихоокеанської спільноти на основі відновленого партнерства між США та Японією, прогресу у напрямку більш відкритих економік, збільшення торгівлі та підтримки демократії. Концепція Нової тихоокеанської спільноти базувалася на трьох засадах - двосторонні альянси, активне сприяння демократії та підтримка відкритих ринків, що розвиваються. Відповідно до цієї концепції в США було визначено 3 основні напрями зовнішньополітичної діяльності США в АТР - активізація регіональних економічних відносин, забезпечення миру та стабільності, розширення демократії. США вважали, що посилення ролі АТЕС в регіоні має сприяти досягненню зовнішньополітичних цілей США в АТР. Країни-члени АТЕС підтримали концепцію створення Нової тихоокеанської спільноти та відстоювали ідею регіональної та глобальної торговельної лібералізації. Для просування визначених цілей та зміцнення консенсусу в рамках АТЕС США забезпечували фінансування різних заходів - досліджень, семінарів, симпозіумів та освітніх програм. Активна позиція США щодо розбудови АТЕС сприяла консолідації зусиль країн- членів та формуванню спільного бачення щодо майбутнього АТР. Із 1993 р. було

започатковано проведення щорічних міністерських зустрічей для консультацій з широкого кола питань, в першу чергу економічного характеру. Активізація економічного напрямку розвитку АТЕС шляхом лібералізації торгівлі, збільшення інвестицій, створення Бізнес-форуму АТЕС призвели до формування бачення щодо перетворення міжнародного форуму АТЕС на економічну спільноту в АТР .

Важливою подією для розвитку АТЕС стала нарада лідерів країн- членів, що відбулася у листопаді 1994 р. в Богорі (Індонезія). Лідери від імені своїх держав взяли зобов'язання встановити вільний торговельно-інвестиційний режим не пізніше 2020 р., тобто скасувати будь-які обмеження в цій сфері. На відміну від попередніх рішень, які приймалися на основі консенсусу, рішення у Богорі мали зобов'язуючий характер. На саміті лідерів АТЕС, який відбувся у м. Осака (Японія) в листопаді 1995 р., учасники схвалили План дій Осака, який мав забезпечити виконання рішень, прийнятих у Богорі. Варто зазначити, що хоча розвиток АТЕС у період до Азійської фінансової кризи 1998 р. був достатньо динамічним та змістовним, проте не всі учасники форуму однозначно сприймали стратегію його розвитку. Зокрема деякі країни-члени висловлювали занепокоєння з приводу відкриття ринків для інших країн та погіршення умов торгівлі для місцевого бізнесу через запровадження режиму вільної торгівлі. Оскільки згідно регламенту роботи форуму його рішення приймалися на основі консенсусу, то через позицію деяких країн ці рішення не мали зобов'язуючого характеру, що призводило до уповільнення формування економічної спільноти.

В контексті нової політики США щодо майбутнього АТР змінилось і ставлення адміністрації Б. Клінтона до відносин США з Китаєм. На відміну від політики президента Дж. Буша-старшого, який проводив політику економічного залучення Китаю, президент Б. Клінтон виступив за запровадження політики стримування щодо Китаю. Така різка зміна американської сторони щодо відносин з Китаєм пояснюється тим, що США вважали, що КНР порушує міжнародні правила торгівлі, поширює ракетні

технології, не дотримується міжнародних стандартів щодо захисту прав людини та національних меншин.

У свою чергу, Китай критикував США за їх політику щодо Тайваню, зокрема, за продаж зброї та військової техніки. Однак, відкрите протистояння між США та Китаєм могло призвести до погіршення ситуації в АТР та, зрештою, й до втрати напрацьованих здобутків в рамках нових об'єднань, насамперед в АТЕС. В США також вважали, що Китай має вплив на Північну Корею і його можна буде долучити до проблеми ліквідації ядерної зброї у цій країні. Тож задля уникнення протистояння між двома країнами, США вирішили запровадити по відношенню до Китаю стратегію подвійного курсу. Суть цієї стратегії полягала в тому, що, з одного боку, США продовжували політику економічного залучення, а з іншого, - жорстко вимагали від Китаю дотримуватись позиції захисту прав людини та національних меншин.

Азійська фінансова криза 1997-1998 рр. значно вплинула на ситуацію в АТР. Задля утримання експорту уряди азійських країн вимушені були вдатись до значної девальвації національних валют, що, в свою чергу, призвело до зростання зовнішнього боргу. Відтік іноземного капіталу з азійських країн призвів до зростання вартості кредитних ресурсів, а місцеві фінансові ринки виявились неспроможними забезпечити фінансування боргових зобов'язань. Як результат, після багатьох років швидкого зростання економіки азійських країн в 1997 р. раптово увійшли в глибоку рецесію. Існуючі об'єднання, зокрема АСЕАН та АТЕС, виявились не спроможними убезпечити країни-члени від кризи та надати їм дієву допомогу. Відповідно, об'єднавчі процеси в АТР загальмувались.

На розклад сил в АТР також вплинула політика США та Китаю у період азійської фінансової кризи 1997-1998 рр. В той час як США фактично зайняли доволі пасивну позицію, уникаючи надання суттєвої підтримки азійським країнам, Китай проявив активність. Він утримався від девальвації національної валюти (юаню), а також від зменшення імпорту з азійських країн. У деяких випадках обсяг імпорту Китаю з сусідніх країн навіть зріс. Активна позиція

Китаю під час азійської фінансової кризи значно підвищила довіру країн регіону до китайської політики в АТР, для багатьох країн Китай став основним торговим партнером та найбільшим зовнішнім інвестором.

Відповідальну позицію щодо приборкання фінансової кризи також зайняла Японія. У серпні 1997 р. японський уряд ініціював створення Азійського валютного фонду. Він мав забезпечити захист азійських валют від негативних коливань на зовнішніх ринках, а також надати фінансування країнам, економіки яких зазнали втрат. Проте ця ініціатива не отримала належної підтримки з боку МВФ, США та ЄС. На думку західних лідерів та керівництва МВФ, це могло призвести до ускладнення в проведенні структурних реформ всередині країн регіону. В умовах, що склались, вони вимушені були прислухатись до порад МВФ та втілювати запропоновані ним програми.

Політика МВФ та західних держав викликала невдоволення азійських країн, що спонукало їх до пошуку альтернативних форм співробітництва. Тому ініціатива Китаю, Японії та Республіки Корея щодо створення нового формату АСЕАН+3 отримала підтримку з їхнього боку. Перший неофіційний саміт АСЕАН+3 відбувся в грудні 1997 р. в м. Куала-Лумпур (Малайзія). В рамках нового формату було розпочато проведення щорічних зустрічей міністрів фінансів, а з 2000 р. - і міністрів закордонних справ. Хоча утворення АСЕАН+3 пов'язувалось із розширенням фінансового співробітництва, проте з часом цей формат став платформою для обговорення широкого кола питань, включно з питаннями безпеки.

Під час азійської фінансової кризи Китай зайняв відповідальну позицію щодо її приборкання. Керівництво Китаю покладалось на власні ініціативи та спонукало азійські країни до спільних зусиль у цьому напрямі. Водночас керівництво Китаю практично не висувало зобов'язуючих умов азійським країнам задля отримання допомоги. Це значно посилило авторитет Китаю в регіоні, а також довіру до його ініціатив. В той самий час США основний акцент своєї діяльності щодо приборкання кризи зробили на застосуванні

багатостороннього формату із залученням МВФ*, МБРР** та ЄС. При цьому надання такої допомоги пов'язувалось з виконанням азійськими країнами певних умов, які останніми вважалися несправедливими. Тому допомога Китаю під час кризи видалася більш дієвою. Як наслідок, невдоволення політикою США в АТР зросло, азійські країни почали частіше виявляти негативне ставлення до ініціатив американського керівництва.

Вплив азійської кризи 1997-1998 рр. також позначився й на економіці Сполучених Штатів, які почали втрачати азійські ринки, і ця ситуація призвела до зростання американського торгового дефіциту. Як наслідок, США вдались до пошуку альтернативних ринків збуту своєї продукції в інших регіонах та країнах світу, а тому їхній інтерес до АТЕС помітно знизився.

Азійська фінансова криза виявила неготовність багатосторонніх систем в АТР протистояти зовнішнім викликам. Під час кризи учасники АСЕАН та АТЕС посилили механізми взаємодії через активізацію консультацій та обговорення складних питань. Це свідчило про їхнє бажання продовжувати співпрацювати в рамках існуючих об'єднань, а також знаходити нові шляхи для більш ефективної взаємодії. Виступаючи на саміті АТЕС в Брунеї, президент США Б. Клінтон висунув пропозицію посилювати процес зближення учасників АТЕС і запропонував кілька напрямів, зокрема: запровадження зони вільної торгівлі, зміцнення мережі соціального захисту, підвищення якості освіти, створення трудових та екологічних стандартів, посилення боротьби з бідністю. Він також заявив про необхідність здійснення реструктуризації АТЕС задля покращення ефективності його роботи, а також підвищення відповідальності його інституцій.

Доцільність проведення реструктуризації після азійської фінансової кризи також визнали і в АСЕАН. Фінансова криза виявила недоліки існуючої практики торгівлі всередині об'єднання, зокрема, нерівні умови ведення торгівлі, відмінності в правилах торгівлі, наявність регіональних обмежень та протекціоністських заходів. В якості вирішення ситуації, що склалась, було прийнято рішення запровадити режим вільної торгівлі. Відповідно було

розпочато процес обговорення щодо укладання угоди про вільну торгівлю. Активним прихильником такої угоди про вільну торгівлю був Китай. Керівництво Китаю вважало, що угода про вільну торгівлю посилить взаємодію між країнами, сприятиме вільному руху товарів, що створить умови для збільшення інвестицій та ділової активності в цілому.

З ініціативою щодо досягнення двосторонніх угод про вільну торгівлю між США та країнами АСЕАН в жовтні 2002 р. також виступила і адміністрація Дж. Буша-молодшого. Втілення цієї ініціативи мало сприяти реалізації домовленостей, досягнутих під час Богорської наради керівників АТЕС в 1994 р. США вважали, що запровадження вільної торгівлі з країнами АСЕАН сприятимуть зміцненню їхньої позиції в регіоні, а також уникненню дискримінації американських товарів у випадку підписання угоди про вільну торгівлю між Китаєм та АСЕАН.

Що стосується Китаю, то він теж посилив свою діяльність в АТР і підписав низку важливих угод з АСЕАН: у листопаді 2002 р. на шостому саміті Китай-АСЕАН було підписано рамкову угоду про всебічне економічне співробітництво; у листопаді 2004 р. прем'єр-міністр Китаю Вень Цзябао підписав угоду про торгівлю товарами, яка набула чинності в липні 2005 р.; у січні 2007 р. сторони підписали угоду про вільну торгівлю послугами, яка набула чинності в липні того ж року; у серпні 2009 р. було підписано угоду про інвестиції. А запровадження зони вільної торгівлі Китай-АСЕАН створило умови для посилення економічних і торгових відносин між двома сторонами, а також для економічного розвитку Азії та світу в цілому.

США співпрацюють з АСЕАН на 20 років довше ніж Китай - з 1997 р., коли було започатковано діалог АСЕАН - США. Діалог став платформою для обміну думками спочатку щодо питань політики та безпеки. З розвитком діалогу обидві сторони також надали перевагу практичній співпраці у сфері торгівлі, доступу до ринку капіталу, передачі технологій, розвитку енергоресурсів, доставки та продовольчої безпеки. На початку 1990-х рр. співробітництво між АСЕАН та США було переорієнтовано на торгівлю та

інвестиції, трансфер технологій та розвиток людських ресурсів.

У 2005 р. США розпочали нову хвилю розбудови відносин з АСЕАН. Після зустрічі між міністрами закордонних справ АСЕАН та американським держсекретарем К. Райс у вересні 2005 р. в Нью-Йорку було опубліковано спільну заяву Про бачення АСЕАН-США, у якій сторони визнали необхідність щодо поглиблення партнерства, що почало діяти з 17 листопада 2005 р. Наступного 2006 р. було затверджено План дій АСЕАН- США щодо реалізації поглибленого партнерства; у цьому ж році США і АСЕАН підписали Рамкову угоду (вересень 2006 р.) у сфері торгівлі й інвестицій. Угодою було передбачено зниження торгових бар'єрів та створення прогнозованого середовища для залучення інвестицій. Поглиблення співпраці між сторонами в сфері торгівлі та інвестицій мало сприяти створенню робочих місць, розширенню торгівлі, залученню високих технологій та підвищенню рівня життя людей. Поглиблене партнерство, в свою чергу, мало забезпечити економічне зростання та розвиток.

У 2009 р. сторони прийняли заяву Про пріоритети поглибленого партнерства заради стійкого миру та процвітання, якою було передбачено розширення партнерства між сторонами з широкого кола питань, включаючи політичну безпеку, економічний, соціокультурний та коопераційний розвиток. На третій зустрічі лідерів АСЕАН- США, що відбулась у листопаді 2011 р. на о. Балі (Індонезія), було прийнято план дій щодо реалізації поглибленого партнерства на період 2011-2015 рр.

На третьому саміті АСЕАН-США, який відбувся в м. Куала-Лумпур (Малайзія) 21 листопада 2015 р., було зроблено спільну заяву про піднесення діалогу АСЕАН- США до рівня стратегічного партнерства. На саміті також було затверджено План дій здійснення стратегічного партнерства АСЕАН-США (2016-2020 рр.), спрямований на реалізацію цілей та завдань низки важливих міжнародних документів - спільної заяви «Про бачення АСЕАН-США», спільної заяви Про пріоритети поглибленого партнерства заради стійкого миру та процвітання та спільної заяви Про стратегічне партнерство [5].

На знак визнання важливості стратегічного партнерства між АСЕАН та США, 15-16 лютого 2016 р. у м. Санніленд (США, штат Каліфорнія) відбувся спеціальний саміт лідерів США та АСЕАН.

Крім того, 4 травня 2017 р. з нагоди 40-ї річниці започаткування діалогу АСЕАН-США в урочистій атмосфері було проведено спеціальну зустріч відповідних міністрів закордонних справ у Вашингтоні, присвячену обговоренню майбутнього відносин представлених сторін. Фактично, на цій зустрічі адміністрація президента США Д. Трампа презентувала свою стратегію щодо АСЕАН, а також учасниками було наголошено на значенні саме формату стратегічного партнерства.

Міністр закордонних справ Філіппін Е. Манало (ця країна на той час головує в АСЕАН) підтвердив важливість стратегічного партнерства АСЕАН-США, особливо у контексті розбудови асеанівської спільноти. Він також зазначив, що існує високий ступінь зближення інтересів між АСЕАН та США в галузі морської безпеки, нерозповсюдженні ядерної зброї, кібербезпеки та боротьби з транснаціональною злочинністю, включаючи тероризм, насильницький екстремізм та торгівлю людьми. Сторони також узгодили питання щодо активної співпраці у справі втілення Плану дій здійснення стратегічного партнерства АСЕАН-США (2016-2020 рр.). Впроваджуючи цей план дій, обидві сторони працюватимуть над подальшою підтримкою процесів побудови та інтеграції асеанівської спільноти, включно із реалізацією Бачення спільноти АСЕАН 2025: разом рухатись вперед для політично згуртованого, економічно інтегрованого, соціально відповідального, орієнтованого на людей об'єднання АСЕАН. Сторони також висловили наміри зміцнити співпрацю та координацію у вирішенні регіональних та глобальних проблем, що становлять спільний інтерес, та підтримати подальший розвиток Азійсько-Тихоокеанського регіону протягом наступних п'яти років.

АСЕАН та США працюватимуть для подальшого зміцнення стратегічного партнерства, особливо в рамках п'яти пріоритетних напрямів, а саме: економічної інтеграції, морської співпраці, транснаціональних викликів,

включаючи зміни клімату, а також підтримки нових лідерів та розширення можливостей для жінок. Сторони сподіваються, що всебічна спрямованість на науку та технології, а також верховенство закону та належне врядування забезпечить співпрацю в цих пріоритетних сферах, сприятиме поглибленню централізованості, інтеграції та єдності АСЕАН. Обидві сторони підтвердили, що продовжуватимуть співпрацю у відповідності з взятими зобов'язаннями, нормами міжнародного права та внутрішніми законами і принципами.

У 2005 р. за участі Брунею, Нової Зеландії, Сінгапуру та Чилі було підписано угоду Про Транс-Тихоокеанське економічне співробітництво. Ця всеохоплююча торгова угода стосувалась питань врегулювання торгівлі, санітарних та фітосанітарних заходів, технічних бар'єрів, а також торгівлі послугами, інтелектуальної власності, державних закупівель та політики конкуренції. Угода передбачала зниження до 90 % усіх тарифів між країнами-членами до 1 січня 2006 р. та зниження всіх торгових тарифів (мінімізація) до 2015 р.

Фактично реалізація угоди передбачала запровадження зони вільної торгівлі між її учасниками. Можливість формування зони вільної торгівлі зацікавила американське керівництво, тому починаючи з 2005 р. США активно підтримували ідею створення Транс-Тихоокеанського партнерства (ТТП). У 2008 р. США разом з Австралією, В'єтнамом, Канадою, Малайзією, Мексикою, Перу та Японією приєдналися до зазначеної угоди, збільшивши кількість її учасників до 12.

З приходом в Білий дім адміністрації Б. Обами в січні 2009 р. США посилили зовнішньополітичну діяльність в АТР. На саміті АТЕС у Сінгапурі (2009 р.) президент США ініціював перетворення Транс-Тихоокеанського партнерства на платформу для подальшої економічної інтеграції АТР і, в першу чергу, для формування зони вільної торгівлі. Президент Б. Обама був прихильником інтеграційних процесів в АТР, які охоплюють обидва узбережжя Тихого океану. У Вашингтоні розраховували, що ця структура має стати альтернативою АСЕАН і АТЕС, і її створення сприятиме продовженню

американської політики зі збереження стратегічних інтересів США в АТР, а також стримуватиме вплив Китаю.

Восени 2010 р. держсекретар США Х. Клінтон здійснила подорож країнами АТР, відвідавши Гавайї, Гуам, В'єтнам, Камбоджу, Малайзію, Папуа-Нову Гвінею, Нову Зеландію, Австралію та Американське Самоа. Під час перебування на Гавайях Х. Клінтон в центрі Схід - Захід виступила з промовою Залучення США в Азійсько-Тихоокеанський регіон. В своїй доповіді вона спростувала чутки про начебто послаблення ролі США в АТР. Навпаки, вона заявила про те, що скрізь, куди б США не просувались, вони втілюватимуть один загальний набір цілей: підтримувати та зміцнювати лідерство Америки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, а також покращувати безпеку, підвищувати процвітання та пропагувати свої цінності [6].

На її думку, цей регіон переживає найбільше трансформаційне економічне зростання на планеті. Більшість його міст стануть глобальними центрами торгівлі та культури. Відповідно, якщо більше людей по всьому регіону отримає доступ до освіти та можливостей, то ми побачимо зростання наступного покоління регіональних та глобальних лідерів у галузі бізнесу, науки, техніки, політики та мистецтва. Х. Клінтон також повідомила, що адміністрація президента має намір посилити лідерство та активність США в АТР та застосувати нові способи проектування ідей та впливу у цьому регіоні, що змінюється [7]. Задля цього США застосуватимуть основні інструменти американської взаємодії в Азії: альянси, нових партнерів та взаємодію з регіональними установами. Ці інструменти використовуватимуться для просування дипломатії «передового розгортання» за трьома ключовими напрямками: по-перше, формування майбутньої азійсько-тихоокеанської економіки; по-друге, участь в регіональній безпеці; по-третє, підтримка потужних демократичних інститутів та поширення загальнолюдських цінностей.

Виступаючи на Східноазійському саміті (САС) в Ханой 30 жовтня 2010 р., Х. Клінтон визначила наступні пріоритети: дотримання відповідальності перед

САС; визнання провідної ролі АСЕАН; визнання активної ролі САС у врегулюванні найбільш важливих проблем сучасності - розповсюдження ядерної зброї, збільшення звичайних озброєнь, морська безпека, зміна клімату; поширення спільних цінностей та громадянського суспільства; визнання функціонування САС як такого, що доповнює діяльність інших установ регіону, серед яких: АТЕС, АСЕАН, зустрічі міністрів оборони країн-членів АСЕАН.

За час свого президентства Б. Обама відвідав країни АСЕАН сім разів, провів шість зустрічей з лідерами цих країн, а в грудні 2015 р. відносини між США та АСЕАН були розширені до рівня стратегічного партнерства [8].

У жовтні 2015 р. в Атланті було оголошено про наміри щодо підписання угоди Про Транс-Тихоокеанське партнерство. Офіційне створення ТТП відбулося в Окленді (Нова Зеландія). Угода була спрямована на створення преференційних умов торгівлі між 12 державами АТР, метою яких є зниження тарифних бар'єрів, а також регулювання внутрішніх правил в країнах-учасницях у таких галузях, як трудове право, екологія, інтелектуальна власність і низці інших. Запрошення щодо приєднання до ТТП також було надіслано і Китаю. Більшість учасників мали надію на те, що Китай відгукнеться на ідею приєднання, проте Китай відмовився від участі в ТТП. Китайська сторона так пояснила свою позицію з цього питання: Китай підтримує принцип відкритості у формуванні інституційного режиму торгівлі, що відповідає правилам СОТ та сприяє економічній інтеграції в АТР. Проте, будучи представниками країни, що розвивається, китайські лідери висловили занепокоєння занадто високими стандартами в ТПП, що були розроблені з позиції розвинутих країн ТПП. Крім того, Китай останнім часом перебував в процесі реструктуризації економіки. Необдумані рішення щодо приєднання Китаю, без врахування сучасних реалій (на думку представників китайської сторони) можуть завдати шкоди процесу реформування економіки КНР.

Як відомо, з приходом до влади президента Д. Трампа, США вийшли з угоди Про Транс-Тихоокеанське партнерство. Однак інші 11 країн домовились

у травні 2017 р. про відновлення Транс-Тихоокеанського партнерства й запланували у 2018 р. затвердити оновлену угоду. У березні 2018 р. вони підписали переглянуту версію угоди, так звану комплексну та прогресивну угоду для ТТП. Після її ратифікації шістьма з 11 країн (Австралія, Канада, Японія, Мексика, Нова Зеландія та Сінгапур) угода набула чинності 30 грудня 2018 р.

Це не означало, що США втратили інтерес до АТР. В адміністрації президента США часів президентства Д. Трампа вважали, що існуючий формат залучення США до АТР не відповідає інтересам американської держави, оскільки зі зростанням інших регіональних сил також зростають виклики лідерству США у цьому регіоні. В адміністрації також наголошували на тому, що Китай демонструє менш відповідальну позицію, підриваючи таким чином міжнародний порядок, заснований на правилах США. Протистояти цьому можна через посилення співпраці з Індією, яка також демонструє високі показники економічного розвитку протягом останніх років. На думку колишнього держсекретаря Р. Тілерсона, США мають розбудовувати партнерство з Індією саме в АТР, оскільки такий формат партнерства зможе протистояти зростанню Китаю та сприяти збалансуванню інтересів в регіоні [9, Р. 21].

Під час свого азійського візиту у листопаді 2017 р. президент США оприлюднив свою позицію щодо політики США в Азії яка мала назву Вільний та відкритий Індійсько-Тихоокеанський регіон (ІТР). США завжди відстоювали принципи відкритості та свободи в побудові будь-яких регіональних структур. Ці принципи також є базовими принципами АТЕС, членом якого є США.

Бачення президента США щодо створення ІТР знайшло своє продовження в стратегії США щодо Індійсько-Тихоокеанського регіону, яка була представлена державним секретарем США М. Помпео на Індійсько-Тихоокеанському бізнес-форумі Торгово-промислової палати США у Вашингтоні 30 липня 2018 р. Він оголосив, що 113 мільйонів доларів США будуть виділені як початковий внесок для фінансування нових ініціатив зі

зміцнення цифрової економіки, енергетики та інфраструктури регіону. Він також пообіцяв посилити американську підтримку ключовим регіональним інституціям, таким як Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС), Ініціатива Нижнього Меконгу та Асоціація кіл Індійського океану для просування стратегії США в ІТР. Ця стратегія також була представлена віце-президентом США М. Пенсом на саміті керівників урядів країн-членів АТЕС у листопаді 2018 р. в Папуа- Нова Гвінея [10]. Адміністрація американського президента вперше представила стратегію держави в ІТР у такому надзвичайно важливому для США документі, як Стратегія національної безпеки Сполучених Штатів 2017 року. У документі зазначено, що в Індійсько-Тихоокеанському регіоні відбувається геополітична конкуренція між вільними та репресивними уявленнями про світовий порядок; а також представлено основні ризики та загрози для інтересів США в ІТР; проаналізовано пріоритетні заходи в політичній, економічній та безпековій сферах. Серед інших ризиків підкреслені заходи економічного впливу Китаю задля залучення інших країн до китайської політичної орбіти, програма модернізації збройних сил Китаю, поширення ядерних програм у Північній Кореї та постійні провокації, що надходять з цієї країни [11].

У стратегії також визначені пріоритетні заходи в контексті запобігання існуючим загрозам та ризиками. Вирішальне значення для США мають союзники, до яких вони відносять Австралію, Південну Корею, Філіппіни та Японію. Нова Зеландія, яка вносить важливий внесок у справу миру та безпеки в регіоні, є ключовим партнером для США,.

США визнають появу Індії як провідної світової держави, сильного стратегічного та безпекового партнера. Згідно зі стратегією Білий дім прагнутиме до збільшення чотиристороннього співробітництва між США, Японією, Австралією та Індією. Важливими партнерами в сфері безпеки та економіки в ІТР США вважають В'єтнам, Індонезію, Малайзію та Сінгапур. АСЕАН та АТЕК залишаються головними центрами регіональної архітектури

ІТР та платформами для просування демократичного порядку.

Пріоритетним напрямом стратегії США в ІТР у політичній сфері визначено подвоєння зусиль щодо встановлених альянсів та партнерств, які поділяють повагу до суверенітету, справедливої та взаємної торгівлі і верховенства права.

Головним напрямом стратегії США в ІТР в економічній сфері передбачено заохочення регіонального співробітництва для підтримки вільних і відкритих морських шляхів, прозорі практики фінансування інфраструктури, безперешкодної торгівлі та мирного вирішення суперечок. Крім того, США будуть виконувати двосторонні торгові угоди на справедливій та взаємній основі, шукати рівний та надійний доступ на ринки ІТР для американського експорту, а також працювати з партнерами над створенням мережі держав, які віддані ідеї вільного ринку та захищені від сил, які б підривали їхній суверенітет.

У сфері безпеки США підтримуватимуть військову присутність в ІТР, яка може стримувати і, якщо необхідно, перемогти будь-якого супротивника. Сполучені Штати також будуть зміцнювати їхні давні військові відносини та заохочувати розвиток міцної оборонної мережі з їхніми союзниками та партнерами. Зокрема США розширюватимуть співробітництво у галузі оборони та безпеки з Індією, головним партнером США із оборони, а також посилюватимуть альянси з Філіппінами та Таїландом. Планується також зміцнення партнерських відносини з Сінгапуром, В'єтнамом, Індонезією, Малайзією та іншими країнами, щоб допомогти їм стати повноправними морськими партнерами.

Що стосується формату АТР, то на перший план у зовнішній політиці США вийшло питання нерозповсюдження ядерної зброї, зокрема через позбавлення Північної Кореї ядерної зброї. Між лідерами країн Північної Кореї та США відбулось кілька зустрічей, було заявлено про поступки з боку північнокорейського лідера в цьому питанні. Однак про остаточне вирішення цієї проблеми говорити ще завчасно.

Впродовж останніх років триває торгове протистояння між Китаєм та США. Причина протистояння полягає в наявності значного від'ємного торгового сальдо США з Китаєм (майже 500 млрд дол. США). Сполучені Штати вважають, що умови торгівлі між країнами є більш сприятливими для Китаю. У зв'язку з цим в січні 2018 р. США оголосили про введення митних зборів на сонячні батареї та пральні машини. У травні 2018 р. США ввели мито на імпорт алюмінію з усіх країн, в тому числі з Китаю, а з травня 2019 р. США підвищили імпорتنе мито з 10 % до 25 % на китайські товари загальним обсягом 200 млрд дол. США. В свою чергу, Китай ввів аналогічне мито на американські товари, включаючи газ, обсягом 60 млрд дол. США.

У серпні 2018 р. Китай подав позов до Світової організації торгівлі (СОТ), заявивши, що тарифи США на іноземні сонячні батареї суперечать правилам СОТ і дестабілізували міжнародний ринок продукції сонячних батарей. Китай також заявив, що введення імпорتنих тарифів завдало прямої шкоди законним торговим інтересам Китаю. Проте торгове протистояння на цьому не зупинилось, сторони продовжували розширювати список товарів, на які вводились додаткові мита. Загальна сума позовів Китаю до США щодо відшкодування втрат від запровадження імпорتنих мит становила 7 млрд дол. В листопаді 2019 р. СОТ зобов'язав США частково компенсувати китайські втрати за збільшення митних тарифів й щорічно сплачувати 3,6 млрд дол. США в якості компенсацій [9, С. 14].

Китайсько-американська «торгова війна» тривала до 15 січня 2020 р., коли Китай та США нарешті підписали в Вашингтоні Економічну та торгову угоду між Сполученими Штатами Америки та Китайською Народною Республікою, яка набрала чинності в лютому 2020 р. За ходом переговорів спостерігав увесь світ, оскільки співіснування Китаю та США сьогодні - це відносини, які визначатимуть правила гри в світовій економіці. Угода охоплює питання торгово-економічних зв'язків між двома країнами в наступних сферах: права інтелектуальної власності, передача технологій, торгівля продовольчою та сільськогосподарською продукцією, фінансові послуги, питання обмінного

курсу та прозорості, розширення торгівлі, а також встановлення порядку двостороннього оцінювання та вирішення суперечок. Сам факт підписання угоди свідчить про бажання сторін підтримувати та розвивати контакти в правовому полі. Це також є сигналом для всього світу щодо цивілізованих способів з'ясування правил ведення торгівлі та розв'язання суперечностей шляхом правового врегулювання.

Таким чином, сьогодні АТР став ареною протистояння між двома могутніми азійсько-тихоокеанськими країнами світу - США та Китаєм. Кожна з держав прагне зберегти лідерство в регіоні та забезпечити якомога вигідніші умови торгівлі одна з одною. Позиції цих країн на світовій політичній арені значною мірою визначатимуться саме їхнім впливом в АТР. Врегулювання двосторонніх суперечностей між США та Китаєм, безперечно, гратиме велику роль у подальшому розвитку інтеграції в АТР [12, С. 98].

Результати проведеного дослідження дозволяють зробити наступні висновки:

- протягом останніх кількох десятиліть АТР динамічно розвивався, що супроводжувалося високими показниками економічного зростання. Однією з причин цього процесу було посилення регіональної співпраці та інтеграції, що відбувалося у рамках різних інтеграційних об'єднань, найбільш ефективними серед яких є АСЕАН та АТЕС;

- хоча інтеграційні процеси стосуються практично всіх сфер взаємодії країн-членів інтеграційних об'єднань - політичної, економічної, безпекової та культурної, - стрижнем залишається інтеграція в економічній сфері. Учасники інтеграційних об'єднань достатньо обережно ставляться до політичних ініціатив, які можуть обмежити їхній суверенітет та національні інтереси. Особливу насторогу викликають ініціативи щодо створення наднаціональних органів управління. Тому більшість рішень, які приймаються в рамках інтеграційних об'єднань, не є обов'язковими, і практично мають консультативно-дорадчий характер. Це характерно для традиційних історичних форм управління, зокрема у Південно-Східній Азії;

- одним із досягнень в інтеграційній площині є створення зони вільної торгівлі в рамках АСЕАН та спрощення регуляторних процедур щодо ведення бізнесу, в першу чергу малого та середнього, що допомагало створенню сприятливого бізнесового та інвестиційного клімату в регіоні. Як результат, помітно зріс інтерес з боку інших країн до посилення економічної присутності в регіоні, в першу чергу США та Китаю;

- як в США, так і в Китаї визнають зростаючу роль АТР у світі. Обидві країни розглядають АТР як регіон їхньої традиційної присутності, а тому кожна з них намагається забезпечити провідну позицію та мати домінуючий вплив на формування вигідної їх інтересам архітекtonіки регіону;

- обидві країни, і США, і Китай, позитивно ставляться до інтеграційних процесів в АТР і приймають в них активну участь. США та Китай є країнами-членами АТЕС та активно співпрацюють з АСЕАН. Китай в рамках формату АСЕАН+3, а США в рамках формату стратегічного партнерства АСЕАН - США. Обидві країни надають першочергового значення економічній інтеграції регіону та високо оцінюють перспективи формування єдиного ринку АТР; попри спільність інтересів щодо інтеграційних процесів в АТР, США та Китай мають різне бачення щодо формату та змісту інтеграційних об'єднань. Китай є прихильником регіональної інтеграції, що має охоплювати азійські країни. Керівництво Китаю вважає, що АТР є самодостатнім регіоном і об'єднання азійських країн створюватиме гарні перспективи для спільного співіснування та розвитку [13, С. 122]. КНР висунула ідею Азійсько-Тихоокеанської мрії, що спрямована на розвиток економічної спільності та об'єднання Азії з акцентом на гармонію, взаємну вигоду та процвітання, а також ініціювала відомий проект «Один пояс, один шлях», який, в першу чергу, спрямований на об'єднання азійських країн в рамках великих інфраструктурних та енергетичних проектів. Результати дослідження свідчать про прагнення Китаю грати провідну роль в економічному розвитку АТР та стати центром цього процесу;

- у свою чергу, США є прихильниками більш широкого формату інтеграційних процесів в АТР і вважають, що регіональний формат інтеграції

не сприяє формуванню відкритості та свободі пересування на морі, оскільки географічне розташування регіону і його межування з Індійським океаном зумовлюють створення простору взаємодії, що включає Індію. Залучення Індії до участі в ІТР сприятиме збалансуванню сил та її впливу в регіоні. Розширення інтеграційних процесів в рамках ІТР є (на їхню думку) справедливим та перспективним, оскільки такий формат дозволяє більш ефективно застосовувати міжнародні правила та стандарти щодо поведінки та співпраці між країнами. Тому починаючи з 2017 р. США активно просувають ідею формування нового формату взаємодії в рамках ІТР, яка стала частиною Стратегії національної безпеки США. Відповідно до цієї стратегії США мають посилити своє лідерство в регіоні через розвиток двосторонніх відносин та посилення взаємодії зі своїми традиційними союзниками США;

- результати аналізу стратегії і тактики США та Китаю в АТР свідчать про намагання кожної зі сторін закріпити за собою провідне місце в регіоні. Як результат кожна з них є ініціатором нових ідей щодо формату інтеграційних об'єднань. Крім того, сторони виступають ініціаторами нових проектів, які сприятимуть реалізації їхніх інтересів та стратегій в регіоні. Однак суперництво між країнами не обмежується лише інтересами АТР. Зростання економічної потужності Китаю змусило США переглянути формат двосторонніх відносин між країнами і, в першу чергу, в економічній сфері;

- врегулювання торгового протистояння між Китаєм та США шляхом звернення до СОТ свідчить про бажання сторін вирішувати суперечливі питання у законний спосіб відповідно до міжнародних стандартів, норм та правил. Це засвідчило визнання важливості діяльності СОТ у справах вирішення спірних міжнародних торгових суперечностей, а також продемонструвало важливість цієї організації для нормалізації світової торгівлі. Сполучені Штати і КНР намагаються дійти згоди щодо формату торгово-економічних відносин і водночас максимально захистити власні національні інтереси;

- досягнення взаємоприйнятних умов взаємодії між США та Китаєм на

основі світової практики вирішення конфліктів, в першу чергу через уникнення конфронтації та дотримання міжнародних стандартів торгівлі, матимуть позитивний вплив на економічне зростання обох країн, стабільність світової економіки й посилення інтеграційних процесів в АТР.

Примітки:

*МВФ - Міжнародний валютний фонд (англ.: IMF (International Monetary Fund) - спеціальне агентство ООН, засноване у 1945 році 29 державами з метою регулювання валютно-кредитних відносин країн-членів і надання їм допомоги при дефіциті платіжного балансу шляхом коротко- і середньострокових кредитів в іноземній валюті. МВФ має статус спеціалізованої установи ООН, членами фонду є 190 країн.

**МБРР - Міжнародний банк реконструкції та розвитку (англ.: IBRD (International Bank for Reconstruction and Development) - одна з п'яти інституцій Групи Світового банку, заснована у 1945 році. Штаб-квартира - у Вашингтоні. В число учасників банку входить 188 країн, Україна - учасник з 1992 р.